

HANTKEN MIKSA „CLAVULINA SZABÓI RÉTEGEK FAUNÁJA” CÍMŰ MŰVÉNEK NEVEZÉKTANI MÓDOSÍTÁSA

DR. AC. MAJZON LÁSZLÓ

(XXIX—XLIV. táblával)

H a n t k e n Miksának a fenti cím alatt 1875-ben megjelent műve (Magy. Állami Földt. Int. Évkönyv IV.) a paleogén korú Foraminiferák vizsgálatánál még ma is nélkülözhetetlen, irányadó munka, melyet világszerte használnak. S t ű r z e n b a u m Józseftől való kőre rajzolt tábláinak ábrái néhány kivételtől eltekintve természetűiek, annakidején korszerűek voltak, még jól használhatók.

Ismeretes, hogy a Foraminiferák tanulmányozása az egész Földön 1917. óta milyen hatalmas lépésekkel fejlődött, különösen azért, mivel az olajterületek különböző földtani korú rétegekből álló fúrászelvényeit kronológiailag legtöbbször segítségükkel tudjuk jól értelmezni, azonosítani és nagyobb területeken is párhuzamosítani. Természetesen az utóbbi évtizedek alatt a megismert és részletesen tanulmányozott anyag alapján (1927-től) a Foraminiferáknak rendszer- és nevezéktana is nagymértékben változott.

A magyarországi oligocén korú kőolaj-területek (Bükkszék, Mezőkeresztes, Demjén) részletes rétegtani beosztása már régebben időszerűvé tette, hogy a H a n t k e n -féle fajnevezéseket megfelelően korszerű és érvényes nevezéktannal összhangba hozzuk. H a n t k e n egyébként R e u s s A. rendszertanát használta. Az irodalomban sok szerzőnél találkozunk H a n t k e n fajaival és a magyarországi paleogénből előkerült alakoknak általa eszközölt meghatározására való módosított utalásokkal. Különösen C u s h m a n J. munkáiban található sok adat, mivel ő 1932-ben a szerzőtől elkérte a klasszikus budai lelőhelyek néhány kőzetmintájának kiiszapoltt anyagát. Meg kell említenem, hogy az irodalomban található nomenklátúra-változásokat több fajnál csak bizonyos összehasonlító kritikai módosításokkal, vagy változtatással közelítjük.

Azt hisszük, hogy H a n t k e n Miksa e munkájának a nevezéktani változásokat ismertető feldolgozása nemcsak az időnyerés miatt fog segítségül szolgálni szaktársainknak, hanem a már beszerezhetetlen 16 tábla újabb közlése is hasznosnak bizonyul.

I. tábla — Plate I. — Таблица I.

1. *Cyclammia placenta* (Reuss)
2. *Haplophragmoides latidorsatus* (Bornemann)
3. *Karrieriella hantkeniana* Cushman
4. *Gaudryina difformis* Halkyard
5. *Tritaxilina hantkeni* Cushman
6. *Dovothia textilaroides* (Hantken)
7. *Dovothia* (?) *irregularis* (Hantken)
8. *Cylindroclavulina rudislostia* (Hantken)
9. *Clavulinoides szabói* (Hantken)
10. *Cornuspira oligogyra* Hantken
11. *Cornuspira polygyra* Hantken

II. tábla — Plate II. — Таблица II.

- 1—2. *Cornuspira involens* Reuss
- 3—4. *Ammobaculites humboldti* (Reuss)
5. *Pseudoglandulina radícula* (Linne)

6. *Nodosaria latejugata* G ü m b e l
7. *Nodosaria bacillum* De France
8. *Nodosaria bacilloides* Hantken
9. *Nodosaria acuminata* Hantken
10. *Nodosaria budensis* Hantken
11. *Nodosaria equisetiformis* Schwager

III. tábla — Plate III. — Таблица III.

1. *Siphogenerina spinicosta* (D'Orbigny)
- 2, 14. *Dentalina soluta* Reuss
- 3, 10. *Dentalina consobrina* D'Orbigny
- 4, 8. *Dentalina intermedia* Hantken
5. *Dentalina approximata* Reuss
6. *Dentalina pauperata* D'Orbigny
7. *Dentalina elegans* D'Orbigny
9. *Dentalina verneuili* D'Orbigny
11. *Dentalina* sp. indet.
12. *Dentalina budensis* Hantken
13. *Dentalina subtilis* Neugeboren
15. *Dentalina gigantea* Hantken
16. *Dentalina capitata* Boll
17. *Dentalina ehrenbergiana* Neugeboren
- 18, 21. *Dentalina biurata* D'Orbigny
19. *Dentalina fissicostata* G ü m b e l
20. *Dentalina acuta* D'Orbigny

IV. tábla — Plate IV. — Таблица IV.

1. *Dentalina gümbeli* Hantken
2. *Nodogenerina hörnesi* (Hantken)
3. *Dentalina pungens* Reuss
4. *Siphogeneroides vásárhelyii* (Hantken)
5. *Dentalina contorta* Hantken
6. *Dentalina semilaevis* Hantken
7. *Glandulina hantkeni* Franzénau
8. *Lingulina seminuda* Hantken
- 9, 10. *Marginulina subbullata* Hantken
11. *Marginulina splendens* Hantken
- 12, 13. *Marginulina pediformis* Bornemann
14. *Marginulina indifferens* Hantken
15. *Marginulina recta* Hantken
16. *Frondicularia superba* Hantken
17. *Palmula budensis* (Hantken)

V. tábla — Plate V. — Таблица V.

- 1, 2. *Marginulina behmi* Reuss
3. *Marginulina cymboides* D'Orbigny
4. *Saracenaria propinqua* (Hantken)
- 5, 6. *Saracenaria hantkeni* Cushman
7. *Marginulina kochi* (Reuss)
8. *Marginulina pediformis* Bornemann
9. *Marginulina subullata* Hantken
10. *M. (Marginulinopsis) arcuata* (Philippi)
11. *M. (Marginulinopsis) schwageri* (Hantken)
12. *M. (Marginulinopsis) gladius* (Philippi)

VI. tábla — Plate VI. — Таблица VI.

- 1, 2, 3. *Marginulina (Marginulinopsis) fragaria* (G ü m b e l)
4. *Planularia nummulitica* (G ü m b e l)
- 5, 6. *Robulus depauperatus* (Reuss)

7. *Planularia kubinyii* (Hantken)
8. *Robulus princeps* (Reuss)
9. *Robulus inornatus* (D'Orbigny)
10. *Robulus guttucostatus* (Gümbel)
11. *Robulus limbosus* (Reuss)

VII. tábla — Plate VII. — Таблица VII.

1. *Robulus budensis* (Hantken)
2. *Robulus arcuatostriatatus* (Hantken)
3. *Vulvulina nummulina* (Gümbel)
4. *Uvigerina hantkeni* Cushman
5. *Bulimina truncana* Gümbel
6. *Uvigerina farinosa* Hantken
7. *Chilostomella cylindrica* Reuss
8. *Spiroplectammina carinata* (D'Orbigny)
9. *Siphogenerina elegans* (Hantken)
10. *Vulvulina pectinata* Hantken
11. *Bolivina beyrichi* Reuss
12. *Bolivina beyrichi* var. *carinata* Hantken
13. *Bolivina semistriata* Hantken
14. *Bolivina elongata* Hantken
15. *Virgulina schreibersii* Čzjžek
16. *Globulina münsteri* Reuss
- 17—19. *Victoriella abnormis* (Hantken)

VIII. tábla — Plate VIII. — Таблица VIII.

1. *Globigerina triloba* Reuss
2. *Globigerina bulloides* D'Orbigny
3. *Globulina gibba* D'Orbigny var. *delloidea* Reuss
4. *Guttulina acuta* (Hantken)
5. *Cibicides dutemplei* (D'Orbigny)
6. *Eponides budensis* (Hantken)
7. *Cibicides ungerianus* (D'Orbigny)
8. *Planulina compressa* (Hantken)
9. *Cibicides propinquus* (Reuss)

IX. tábla — Plate IX. — Таблица IX.

1. *Anomalina cryptophala* (Reuss)
2. *Planulina costata* (Hantken)
3. *Discorbis elegans* (Hantken)
4. *Planulinella osnabrugensis* (Münster)
5. *Valvulineria budensis* (Hantken)
6. *Anomalina grosserugosa* (Gümbel)
7. *Gyroïdina soldanii* (D'Orbigny)
8. *Eponides umbonatus* (Reuss)

X. tábla — Plate X. — Таблица X.

1. *Anomalina lobata* (Hantken)
2. *Anomalina granosa* (Hantken)
3. *Globorotalia baconica* (Hantken)
4. *Sphaeroidina bulloides* D'Orbigny
5. *Anomalina similis* (Hantken)
6. *Anomalina affinis* (Hantken)
7. *Bulimina elongata* D'Orbigny
8. *Eponides pygmeus* (Hantken)
9. *Pullenia sphaeroides* D'Orbigny
10. *Nonionella hantkeni* (Cushman és Applin)

XI. tábla — Plate XI. — Таблица XI.

1. *Discocyclina papyracea* (Boubée)
2. *Discocyclina applanata* G ü m b e l
3. *Discocyclina dispansa* (Sowerby)
4. *Discocyclina aspera* (G ü m b e l)
5. *Aktinocyclina radians* (D'Archiac)
6. *Aktinocyclina patellaris* (Schlottheim)
7. 8. *Aktinocyclina tenuicostata* (G ü m b e l)
9. *Asterocyclina stellata* (D'Archiac)
10. *Asterocyclina stella* (G ü m b e l)

XII. tábla — Plate XII. — Таблица XII.

- 1, 2. *Operculina ammonica* Leymerie
3. *Heterostegina reticulata* Rütimayer
4. *Nummulites budensis* Hantken
5. *Nummulites vasca* Joly és Leymerie var.
6. *Lagena vulgaris* Williamson var. *semistriata* Williamson
7. *Lagena apiculata* Reuss
8. *Lagena geometrica* Reuss
9. *Lagena wrightiana* Hantken
10. *Triloculina gibba* D'Orbigny
- 11, 19. *Dentalina* cf. *boueana* D'Orbigny
12. *Nodosaria* sp. indet.
13. *Dentalina semilaevis* Hantken
14. *Siphogenerina venusta* (Reuss)
15. *Nodosaria coarctata* Hantken
16. *Siphogenerina elegantissima* (Hantken)
17. *Bifarina* (?) *zsigmondyi* (Hantken)
18. *Dentalina* sp. indet.

XIII. tábla — Plate XIII. — Таблица XIII.

1. *Spiroloculina* sp. indet.
2. *Spiroloculina* cf. *limbata* Bornemann
3. *Triloculina porvaensis* Hantken
4. *Nodosaria crassa* Hantken
5. *Nodosaria acuminata* Hantken
6. *Dentalina reitzi* Hantken
7. *Dentalina simplex* Hantken
8. *Dentalina* sp. (rendellenes forma)
9. *Dentalina setosa* Hantken
10. *Dentalina debilis* Hantken
11. *Fronicularia tenuissima* Hantken
12. *Trifarina budensis* (Hantken)
13. *Plectofronicularia striata* (Hantken)
14. *Lingulina glabra* Hantken
15. *Pseudoglandulina rotundata* (Reuss)
16. *Pseudoglandulina discreta* (Reuss)
17. *Pleurostomella eocaena* G ü m b e l
18. *Pleurostomella acuta* Hantken
19. *Marginulina* (*Marginulinopsis*) *ornata* (Hantken)
20. *Marginulina* (*Marginulinopsis*) *galeata* (Reuss)
21. *Marginulina* (*Marginulinopsis*) *minima* (Hantken)

XIV. tábla — Plate XIV. — Таблица XIV.

1. *Marginulina* (*Marginulinopsis*) *porvaensis* (Hantken)
2. 3. *Marginulina irregularis* (Hantken)
4. *Marginulina* (*Marginulinopsis*) *elegans* Hantken
5. *Marginulina budensis* Hantken
6. *Marginulina behmi* Reuss
7. *Marginulina minuta* (Hantken)

8. *Amphicoryne tunicata* (Hantken)
9. *Robulus baconicus* (Hantken)
10. *Marginulina pauci loculata* Hantken
11. *Robulus porvaensis* (Hantken)
12. *Robulus (Lenticulina) galeata* (Reuss)
13. *Robulus bullatus* (Hantken)
14. *Paleopolymorphina subcylindrica* (Hantken)
15. *Robulus granulatus* (Hantken)
16. *Robulus depauperatus* (Reuss)

XV. tábla — Plate XV. — Таблица XV.

1. *Bolivina budensis* (Hantken)
2. *Vulvulina subflabelliformis* (Hantken)
3. *Bolivina budensis* (Hantken) mikroszférás forma
4. *Bolivina nobilis* Hantken
5. *Bolivina globosa* (Hantken)
7. *Discorbis elegans* (Hantken)
8. *Discorbis eximius* (Hantken)
9. *Rotalia umbilicata* (Hantken)
10. *Eponides haidingeri* (D'Orbigny)

XVI. tábla — Plate XVI. — Таблица XVI.

1. *Hantkenina kochi* (Hantken)
2. *Cassidulina globosa* Hantken
3. *Vagocibicides elongatus* (Hantken)
4. *Nodosaria budensis* (Hantken)*
5. *Marginulina (Marginulinopsis) gladius* Phil.*
6. *Nodosaria bacilloides* Hantken*
7. *Pellatispira madarászi* (Hantken)
(* rendellenes fejlődésű példányok)

Nomenclatural modification of the paper „The fauna of the beds with *Clavulina Szabói*”
by MIKSA HANTKEN

DR. ac. I. MAJZON

The paper by Miksa Hantken published under the above title in 1875 (Magy. Állami Földt. Int. Évkönyve, vol. IV.) is even today indispensable and widely used all over the world for the study of Paleogene Foraminifers. The lithographed figures by József Stürzenbaum in the plates of the paper in question can, apart from a few exceptions, still well be used.

It is well known that since 1917 the investigation of foraminifers has developed throughout the world by gigantic steps especially owing to the fact that in most cases the bore profiles composed of deposits of different ages in the oil fields can be adequately interpreted, identified and correlated between even more distant areas by means of these fossils. As a matter of course, the study of the material collected and analysed in detail during the last decades (since 1927) has led to a considerable change in both taxonomy and nomenclature of the foraminifers as well.

The detailed stratigraphic division of the Oligocene oil fields of Hungary (Bükkszék, Mezőkeresztes, Demjén) required already long ago to harmonize urgently the species denominations supplied by Hantken with the modern and actually valid nomenclature. As for Hantken, he used the taxonomy elaborated by A. Reuss. In the literature we often encounter Hantken's species and references to modification of the determination given by him for the forms found in the Paleogene rocks of Hungary. There are particularly numerous data in the papers by J. Cushman as in 1932 on his request the author gave him the washed material of several rock samples from the classical localities in the surroundings of Buda. I have to mention that the changes in nomenclature observable in the literature are published here for several species only with certain comparative critical modifications or amendments.

We believe that these observations on the changes in nomenclature which have occurred since the issue of the paper by Miksa H a n t k e n will be useful not only because of saving of time, but also by providing a new publication of 16 plates which have not been available nowadays.

**Номенклатурная поправка к работе М. Ханткена :
„Фауна слоев с Clavulina Szabói”**

Др. геол. и мин. наук Л. МАЙЗОН

Работа М. Х а н т к е н а, опубликованная в 1875 г. (Magy. Állami Földt. Int. Függönyve, IV.) под вышеуказанным заглавием, является и по сей день незаменимой, руководящей работой, которой пользуются исследователи во всем мире. Рисунки таблиц этой работы, составленные И. Ш т ю р ц е н б а у м путем начерчения на камень, с исключением нескольких являются натуральными и еще хорошо используемыми, а во время выхода работы они считались передовыми по оформлению.

Известно, что начиная с 1917 г. изучение фораминифер развивалось широким размахом во всем земном шаре как раз потому, что буровые разрезы нефтеносных областей, охватывающие отложения разных геологических эпох, чаще всего могут быть хорошо интерпретированы хронологически благодаря находкам фораминифер, изучение которых позволяет идентифицировать и сопоставлять отложения отдаленных друг от друга областей. Естественно, на основании материала, накопившегося и детально изученного в течение последних десятилетий (начиная с 1927 г.) в большой мере изменилась как систематика, так и номенклатура фораминифер.

Детальное стратиграфическое расчленение венгерских нефтеносных областей олигоценового возраста (Бюкксек, Мезёкерестеш, Дёмен) уже давно выдвинуло на передний план необходимость согласования выделенных Х а н т к е н о м видовых названий с современной, общепринятой номенклатурой. Впрочем Х а н т к е н употреблял систематику А. Р е й с с а. В литературе у многочисленных авторов встречаем выделенные Х а н т к е н о м виды и модифицированные ссылки на определение им форм, собранных из палеогеновых отложений Венгрии. Особенно много таких данных имеется в работах Д. К э ш м э н а, так как он в 1932 г. получил от автора отмученный материал нескольких образцов пород из классических местонахождений в Будайских горах. Следует отметить, что номенклатурные изменения, обнаруживаемые в литературе, приводятся у некоторых видов только с определенными компаративно-критическими уточнениями или изменением.

Автор настоящей статьи считает, что поправка номенклатурных изменений к работе М. Х а н т к е н а послужит коллегам-исследователям не только нагоном времени, а новое опубликование 16 уже недоступных таблиц тоже окажется полезным.